

Ο Ν Ο Υ Μ Α Σ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ένας λαός θνύσσεται ένα
δειξέ πως δι' φοβόται την
δύσθια—ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα έχει τους φθ-
σικούς της κανόνες.

ΒΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Σ'.

ΑΘΗΝΑ, ΚΥΡΙΑΚΗ 8 ΤΟΥ ΦΕΒΡΑΡΙΟΥ 1909

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΑ ΑΡΙΘ. 2

ΑΡΙΘΜΟΣ 330

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Δυό λόγια (Β')
ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ. 'Η κούλια τ'ακροπόταμου (συ-
νέχεια).
Γ. ΑΒΑΖΟΣ. Διαπολιτισμικά.
ΛΕΑΝΤΡΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. 'Ελβετικά δειλινά.
ΛΙΓΕΙΑ. Κάτι για τή χειραφέτηση.
Α. ΠΟΥΛΗΜΕΝΟΣ. Κοινωνιστικές πιθανότητες στην
'Ελλάδα.
Μ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ. 'Από τή Ζωή—'Ο Δύμος.
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ—Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ—Ο,ΤΙ ΘΕ-
ΛΕΤΕ—ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΕΛΒΕΤΙΚΑ ΔΕΙΛΙΝΑ

Χινοπαριάντικη μορφή στον οδρανόν απλώθη,
Τού ήλιου το φώς και τα νερά γέλασανε στη στράτα,
Κάτι μου κράζει ως ξεχαστούν οι σφοδρές και οι πόθοι
Και μέσα μου γλυκέρνυμη σιγομιλεί σονάτα.

Πάρε το δρόμο, τραβήξε, στο κορφοβοούνι ανέβα,
Σάν τή βροχή κάθε καημός, κάθε κοκό ως περάση,
Και το τραγούδι γροίκτησε πού ψέλνει πέρα ή Ένα
Και τή Ζωήν αγνάλασε και τήν πλατεία τήν Πλάση!

II

Βοσνέ, ξάφνου σ'αγνάντεψα σής λαγγαδιός τα μάκρη.
Γιά δόγησε και φέρε' έδώ τ'απορόμαλλο κοπάδι,
Και ξύπνησε τών κουνουνιών τον ήχο απ' άκρη σ'
άκρη,
Κ' ή σερενάτα τών άγρών ή: ύψωθ ή στο βράδι.

Βοσνέ, πού απ' το τραγούδι σου τα όρη άντηχούνε,
στάσου
Και το διαβάτη ζύγωσε στη σκοτισμένη στράτα.
Νά το λιθάρι, κάθησε και πές τον έρωτά σου
Πού ή ξανθή Γκρέτλη σου άναψεν ή για ή μεστή
χωριάτα!

III

Νεκρά ξερόφυλλα, σάν άνυβέρνυτες βερικοϋλες,
Γλανιά, δειλά κι άχτιωτά της λήνης κρυονέρια,
Σκιές λιγώζωες και πνοές και βοραινές παιδοϋλες,
'Όσα έδώ πέρα είν' όμορφα δόστε μου τ'άλλα χέρια.

Ψυχές πού σβύσατε άπραγες στη μπόρα, σηκωθήτε,
Κι απ' το συρό πού θά στηθ ή μάγισσα γαλήνη,
Μήτε οι μικροί, μήτε οι φτωχοί, μήτε οι θλιμένοι,
μήτε
Οι άγέλαστοι, μήτε κανείς έξω έρμος δέ θά μείνη.

IV

Μεσάνυχτα. Τού φεγγαριού οι άσηματές πλεξίδες
Χαϊδεύουν τα ήμερα νερά και τώ δοντρών τα φύλλα.
Κανέναν κόκκο σής νυχτός, διαβάτη έσύ, δέν είδες
Νά πλέη τή φεγγαρόλουστην άνατριχίλα.

Σιωπή παντού. Βουβάθησαν τ'άνθρώπινα δοξάρια,
Κοιμάστε ώ βήματα, ώ φωνές, ήχοι, κατάρες, ύμνοι...
Μονάχ' άράδα δλαγρυπνούν στούς δχτους τα φανάρια
Σάν άστρα πού κατέβηκαν να πιούν από τή λήνη!

V

Και ξάφνου συλλογίζουμαι και πάει ο νούς σέ Σένα!
Και λέω: μέσ στούς άθάνατους άργά φέρνεις το βήμα
'Εκεί ναοί και θέατρα, κατόφλια έρειπωμένα
Κι όλα δεμένα ρυθμικά με τήν παλιά τή ρίμα.

Στόν κάμπον δναιρεύεσαι πού ζούνε τ'αποφοδείλια,
Οί λευκοί τάφοι σμίγουνε με το κρυφό του δάσου,
Κάποιος ίσκιος άργοπροβαίνουσε και ξεψυχόδν τα δέιλια
Κ' έν' άγεράκι άποσπερνό ταράζει τα μολλιά Σου!

Γενεύη, 1908.

ΛΕΑΝΤΡΟΣ Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ

ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ

Β'.

«Μού φαίνεται πως όταν ένας έθρω-
πος καταπιάνεται το έργο το σπουδαίο να
φροντίξη για μιá γλώσσα, πρέπει να
συλλογιστ ήκε ως και τα παραμικρά.»
ΨΥΧΑΡΗΣ «Ρόδα και Μήλα»

Είπανε για τή «Μιρέγια» τού Μιστράλ πως
είναι «ο πιο όμορφος καθρέφτης πού καθρεφτίζεται
μέσα του ή Προβένσα.» Όμοια μπορούμε να λέμε
για τα «Ρόδα και Μήλα» πως είναι ο πιο καθάρος
καθρέφτης πού κάθε χρονιά καθρεφτίζεται μέσα του
το πρόσωπο τής γλωσσικής 'Ιδέας. Περιμάζεμα σέ
βιβλίο—για να μη χαθούνε σκόρπια—επιστημονικής
και πολεμικής και λογοτεχνικής δουλειάς: μα πιο
πολύ, και καθαυτό, άπολογισμός τής χρονιάς. Το
ζήτημα με το ένεργητικό και με το παθητικό του.
'Η Ιστορία μας ίδια, σέ γλωσσικό το ζήτημα' άπά-
νου, σαλπίζοντας τή λογοδοσία της με το στόμα
του Ψυχάρη. Κι αν έλειπε ή ψυχή του συγγραφέα
τώ Ρόδων και Μήλων πού γιομίζει και τονώνει και
χρωματίζει κ' έμψυχώνει με κάποιο τρόπο ξεχω-
ριστό τις σελίδες τους, πού ύφος τούς χαρίζει και
τούς μοιράζει τέχνη, πάλε θόρτανε για να δώτ η

μεγάλη σημασία στα βιβλία τούτα ή άξία τους ή
ιστορική. Αν έδειχνε και ή καθαρεύουσα περπά-
τημα με τόσους κόπους και με τόσα έμπόδια, μα
και με τέτοιο θάρρος, με τέτοιο νόημα, και με τέ-
τοια χάρη, δέν είχα τίποτα καλλίτερο να τής ευ-
κλθώ παρά να μάς δίν η κάθε χρόνο λογαριασμούς τών
έργων της άραδιασμένους έτσι άντικειμενικά κ' έτσι
μεθοδικά. Μα σά δύσκολο μου φαίνεται, μ' όλο μας
το ψάξιμο, να βρούμε άνάμεσα στά γραμμένα τής
καθαρεύουσας, και δέκα γραμμές μονάχα πού να
μάς παρασταίνουν τα πράματα, σέ γλωσσικό μας
το ζήτημα άπάνου, με κάποια άνπροσωποληψία και
με κάποια τάξη. Αποδείξη, πως δυό κύριοι, — από
τούς πιο επιδέξιους διαχειριστές τής δημοσιογραφί-
κής πέννας—, ο κ. Τσοκόπουλος κάνει πως λυπάται
το χαρτί πού ξοδεύει ο Ψυχάρης, κι ο κ. Ξενοπού-
λος άκκουμπά τήν κριτική του στην ήμολογία τάχα
του Ψυχάρη πως ένα μονάκριβο έχει όπαδό τον
'Ερμωνα.

Τού Ε τόμου από τα «Ρόδα και Μήλα» δημο-
σιεύτηκε, καθώς είδαμε, ο πρόλογος μόνο, έξέν από
τις δυό κριτικές για τή μετάφραση του Πάλλη και
για τήν ποίηση του Σουρή. Μα κι ο πρόλογος είναι
όργανωμένος και μεθοδολογημένος με το παραπάνου.
Κάθε άνθρωπος φίλος και τής δημοτικής και τής
μελέτης πού ατήν ξεδιάλυσε δέν τήν περνά για
μάκρος, τή διαβάσει μονομιάς, από τήν άρχή ως
το τέλος, χωρίς να κουραστή έννοείται πως κάποια
καλή θέληση χρειάζεται το άμαθου σά μέρη εκείνα
πού τα γλωσσικά μαθήματα δέν μπορεί παρά να
είναι φιλολογημένα: νομίζεις πως θα παράσης πρό-
λογο, και περνάς λόγο, πού ή ρητορική το στοιχείο
είναι πού σχεδόν του λείπει όλο-τελα, ή του βρί-
σκεται σέ πολύ μικρή δόση, και πού ή ζωγραφική
μπορεί να π η κανείς πως είναι το πιο τρανό και το
πιο ούσιαστικό γνώρισμά του. Κι αλήθεια. Και τα
πρόσωπα και τα πράματα παρουσιάζονται μέσ' αύ-
του, σά ζωγραφιστά, με το σκέδιο και με τα χρώ-
ματα πού τούς ταιριάζουν, είτε από το φυσικό τους,
πιο πολύ, είτε, κι αν αγαπάτε, από τήν τέχνη του
συγγραφέα, πού μάς τα παρουσιάζει σά φυσικά.
Πολύ το συνηθίζουμ' έμεις, και μάλιστα στην πο-
λεμική μας, να τα φανερώνουμε τα ζήτήματα από
τή γωνιά μονάχα πού τα βλέπουμ' έμεις, και να
χτυπούμε τις ιδέες τών άλλωνε μια και καλή, χωρίς
πρώτα να λάβουμε τον κόπο να τις απλώσουμε,
άκέρειες και άπειραχτες, καθώς είναι, για να λάβ η
μια καθάρ ή έννοια κι ο άναγνώστης μας, πρώτα του
άντικείμενου πού είν' εκείνες, και ύστερα του ύπο-
κειμένου πού είμαστ' έμεις. Διάβασ' άλλοτε του
Γάλλου φιλόσοφου Καρβ μια πλατεία μελέτη πού

τάβαζε με το μεγάλο φιλόσοφο Comte. Τελειώνοντας τη μελέτη του Καρβώ, είχα ωφεληθῇ δυο πράγματα: πρώτα έμαθα τί λογής είναι ἡ φιλοσοφία του Comte, σὰ νὰ τὴν εἶχα κοιτάξει σὲ βιβλίο τοῦ ἰδίου ἰδρυτῆ τοῦ θετικισμοῦ ἢ τοῦ πρωταποστόλου του Λιττρέ· κ' ὕστερα γνωρίστηκα με τὴν ἰδέαν τοῦ Καρβώ καὶ τῆς φιλοσοφικῆς του σχολῆς. Οἱ πόλεμοι τοῦ Ψυχάρη ἔχουν τὴν ἀρετὴ τούτη, καὶ σχεδὸν ἀγνωρίστο ἀπὸ μᾶς· πρὶν χτυπήτῃ τὸν ἀντίπαλο, μᾶς τὸν ἐσταίνει ἱπποτικώτατα, ψυχολογώντας τον, ἢ ἐκείνον ἄμεσας, ἢ μὲς ἀπὸ τὸ ἔργο του, ἄλλοτε περισσόλογα καὶ ἄλλοτε καὶ με δυο λεζούλες μόνο. Μὰ πάντα ἡ σύσταση γίνεται με λόγια χτυπητὰ καὶ με τὴν ἀπαιτούμενην εὐλιχρίνεια. Ἔτσι κόβονται στὴ μέση τὰ ἀστοχίστα ἐπιστημονικὰ μαθήματα γιὰ νὰ χαραχτοῦνε με ἀπαλὸ κοντοῦλι ζωηρὰ σκίτσα· καὶ δὲν εἶναι φόβος κανεὶς νὰ ἀδικηθῇ, καὶ ὁ πῶς φανατισμένος ἀντιψυχαρικός, ἀν' ἔχῃ κανένα χάρισμα γιὰ νὰ τὸν καμαρώσουμε· τὸ χάρισμα τοῦτο ἦσυχια καὶ χαρούμενα θὰ δειχτῇ ἀπὸ τὸν Ψυχάρη. Κ' ἔτσι περνοῦνε ἀράδα ἀράδα καὶ βάζονται στὴ θέση τους ὁ καθένας, με μιὰ συζήτηση, με μιὰ παρατήρησι, μ' ἓνα λογακί, ἐπιστημονικὰ, σοβαρὰ, κορυδαυτικὰ, μαστορεμένα, πρωταγωνιστὲς καὶ παλιατσὸι λογῆς λογῆς, ἀνέμεσα στὴν ἰδέαν, ἀπὸ τὸν Ἡρωμπάχερ ἕως με τὸν κ. Ζουμπουρλίδη, καὶ αὐτὸς ὁ κριτικὸς τοῦ «Ὀνείρου τοῦ Γιαννίρη», ὁ κ. Ἀποστολίδης πού τόσο εὐλαβητικὰ εἶδαμε κάμποσους νὰ μιλῆσουν γιὰ τὴν εὐλαβὴν κριτικὴν του, καὶ πού ὁ Ψυχάρης ἀπὸ δειχνεῖ, με δυο λόγια, τὴν ἀδικιολόγητην, παιδικίστικαν καὶ ἀσάφιστον ἐφαρμογὴν πού ὁ κριτικὸς αὐτὸς κάνει τοῦ πασκάλικου, νομίζω, ἐκεῖ «le moi est haïssable» ἀπάνου στὸ πρόσωπο τοῦ Γιαννίρη, ξεμπερδεύει με τὸ τελειωτικὸν τοῦτο ἐπίγραμμα: «Φτωχὴ κριτικὴ καὶ φτωχὰ μυαλά».

Μπορεῖ κανεὶς νὰ πῇ πὼς τὰ καθ'αυτὸ σημεῖα πού στέκεται κ' ἐξετάζει στὴν πρόλογό του ὁ Ψυχάρης εἶναι τούτα: Πρῶτα: «Σὶ τί κατάσταση βρίσκεται ἡ καθαρίδουσα στὰ 1908, πὼς καὶ με τί δῦλα πολεμᾷ, ποιά εἶναι τὰ σημερινὰ της ἐπιχειρήματα, — σὲ τί σημεῖο βλέπουμε τὸ ζήτημα τὸ γλωσσικόν, λοιπὸν τί μᾶς ἀπομνησκει νὰ κάμουμε γιὰ τὴν ἰδέαν.» Ὑστερα, καὶ δεμένα με τὰ παραπάνου: «Στὸ σημεῖο πού βρισκόμαστε τώρα, ἡ ἀνάγκη δὲν εἶναι νὰ πολεμήσουμε μανάχα τοὺς δασκάλους, ἢ ἀνάγκη μας ἡ μεγαλήτερη, νὰ πολεμήσουμε τὸν ἐαυτὸ

μας.» Γιατί καὶ ὁ δημοτικιστὴς, Ρωμῖος καθὼς εἶναι, εὐκόλως σέρνεται ἀπὸ πῆχους ἀναρχικοὺς καὶ τὸ καπρίτσιο τοῦ βάζει ἀρχηγόν. Κακὸς ἀρχηγὸς τὸ καπρίτσιο, καὶ μοναδικὰ διαλεγμένος μόνο γιὰ νὰ χαντκώσῃ τὴν ὑπόθεσιν. Ἀδυσκολοκυβέρνητος ὁ Ρωμῖος. Πολύπλοκα τὰ ψυχολογικὰ του. Ἡ δημοτικὴ σὰ νὰ θέλῃ νὰ τραβῇ καθὼς τραβᾷ ἡ καθαρίδουσα. Γιὰ τὴν γλωσσικὴν τῆς μόρφωσιν δουλεύουνε πῶς πολὺ τὰ κεφάλια τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου, καὶ ὅχι ὁ ἓνας κοίρανος, ὁ κανόνας. Μὰ δὲν εἶναι γιὰ ν' ἀπορῶμε. «Οἱ πῶς φανατικοὶ δημοτικιστὰδες εἶναι γραμματισμένοι ἀνθρώποι, λιγάκι καλαμαραδες ἀπὸ ἀνάγκη, ἀπὸ τὴν καθαρίδουσαν μάθαινε σχολεῖο καὶ δὲν ξεδιακρίνουνε πάντα τὸ γνήσιον τὸν τύπον ἀπὸ τὸν ἀκανόνιστον.» Τὸν λένε προπαγαντιστὴν. Μάλιστα· προπαγάντα, ὅμως ὅχι γιὰ τὰ νιτερέα του. Γιὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ γιὰ τὴν ἐπιστήμην. Ὅταν κανένας ἀφροσύνεται σὲ μιὰ ἰδέαν, βέβαια ἱερκοστόλος τῆς ἰδέας γίνεται. Μὰ ὅχι με τὸ ζόρι. Με τὴν λογικὴν. Ὁ Ψυχάρης εἶναι ὁ μεγάλος λογικευόμενος. Ἀστυνομὸς τῆς γλώσσας, τὸν εἶπαν ἄλλοι, ἐκεῖ πού ἡ γλώσσα ἀστυνομίης δὲ χρειάζεται. Διάλιστα! ἀποκρίνεται. «Ψυχικὴ ἀστυνομία εἶναι καὶ ἡ ἀναρχοφίλ.» Τὸν λένε σχολαστικόν· ἀποκρίνεται. «Δὲν εἶμαι σχολαστικὸς· εἶμαι φανατικὸς πατριώτης.» Ἐκεῖ πού χολοσκάνει γιὰ κάποια παραλείψιν στὴν ὀρθογραφίαν, γιὰ κάποιο στὴ γραμματικὴ παραπλάττωμα, μᾶς ἐξηγεῖ, ψυχολογώντας τὴ φύρκα του: «Ὅχι τὸ λάθος τὸ γραμματικόν, μὰ τὸ ψυχικὸν λάθος με ταράττει.» Μέσα στὸ λάθος τὸ γραμματικόν, πού πιάνει μιὰς κοκκίδας τὸν τόπον, δραματίζεται ὁλόκληρον δρόμον ἀπέρχοντο κκοτοπίας πού παρὰδέρνει μέσας ὁλόκληρον ἓνα γένος. Τὸ λάθος τὸ γραμματικόν εἶναι ἓνα μικρὸ σπυράκι, πού μᾶς δίνει νὰ νοιώσουμε τὸ δυσκολογιάτρευτον πάθημα τοῦ ἀρρωστοῦ. Κατάντησε ἀφόρητη κοινοτοπία τὸ φῶνασμα τοῦτο πού ἔρχεται στὸ στόμα καὶ τὸν πῶς σοβαρῶν ἀνθρώπων, σὰν ἀρχὴ ἀπαράβιαστος, καὶ τὸν πῶς ἀμελέτητων παιδιῶν, πού δικαιολογοῦνε με τοῦτο τὴ διανοητικὴν τους ἀμάθειαν καὶ ἀκαματία: «Ἡ γλώσσα· κάνει τὴν γραμματικὴν, δὲν κάνει ἡ γραμματικὴ τὴν γλώσσαν.» Καὶ ὁ Ψυχάρης ἀποκρίνεται, ὁλοκληρωτικὰ, καὶ συνταιριαστικὰ, πάντα με τὴν φιλοσοφίαν του τὴ μοιτικὴν, πού ἐνώνει καὶ ταιριάζει: «Ἡ γλώσσα κάνει τὴν γραμματικὴν καὶ ἡ γραμματικὴ τὴν γλώσσαν.» Κ' ἐξακολουθεῖτὸ σκοπὸν του: «Δὲν εἶναι νὰ προσμένουμε. Ἀνάγκη νὰ δοθῇ ἡ τελειωτικὴ μορφή στὴ

γλώσσαν.» Ἡ δόξα καὶ ἡ ἀγάπη, τὰ δυὸ τὰ μεγάλα ψυχόρμητα τοῦ ἀνθρώπου, καθὼς τ' ἀνέφερε πάλαι, μιλώντας γιὰ τὴν ἰδέαν τοῦ Γιαννίρη, δίνει στὴν ἀγῶνα του κατὰ πολὺ σημαντικόν, καὶ ἀσύγκριτον εὐγενικόν, ὥστε νὰ μὴν ἔχουν ἐδῶ πέρασιν στοχασμοὶ καὶ γνώμης γιὰ ἐπιτυχίαν ἢ ἀποτυχίαν, γιὰ ὀπαδοὺς, ἢ γιὰ μὴ ὀπαδοὺς, καθὼς ἔχουνε γιὰ καίνοους πού κατεβαίνουν τὰ διανοητικὰ καὶ τὰ ἀπρόσωπα ζητήματα, πονηρὰ ἢ ἄτοπα, στοὺς κύκλους τῶν βουλευτικῶν ὑποψηφιοτήτων καὶ τῶν προσωπικῶν κυργάδων. «Στὸν τωρινόν τὸν ἀγῶνα τῆς πειθρχίας καὶ τῆς ἀναρχίας, τοῦ κανονικοῦ καὶ τοῦ ἀκανόνιστου, νὰ νικηθῶ, θὰ εἶναι τιμὴ μου.» Καὶ γῦρο στὰ θεμελιώδηκα τούτα ζητήματα κομμάτια τεχνικὰ καὶ χαραχτηριστικὰ ριμμένα, σελίδες πού θυμᾶται κανεὶς ἄβελαν πὼς ὁ Ψυχάρης, εἴτε συνθέτοντας ρωμάντσα, εἴτε συντάσσοντας λόγους ἐναρχτήριους γιὰ τὸ μαθητὴν του, εἶναι, πρῶτ' ἀπ' ὅλα, εἰκονογράφος τῆς ζωῆς. Κοίτα τὴν ὠραία κριτικὴν τοῦ προσώπου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Πάλλη πού μαζὶ με τὸ μεταφρασμένον ἄρθρον αὐτοῦ Ὁμηροῦ στὴ νεοελληνικὴν εἶναι τὰ μόνα πού γραφτήκανε στὴ γλώσσῃ μας ἄξια καὶ τοῦ ἔργου καὶ τοῦ προσώπου τοῦ μεταφραστῆ τῆς «Ἰλιάδος» Δὲ μιλῶ ἐδῶ γιὰ τίς γλωσσικὰς φιλονεικίας καὶ παρατήρησεις πού δὲν εἶμαι ἀρμοδίος νὰ τίς ξεδιαλύσω. Ἐδῶ ἐξετάζω τὴν ἀρχὴν τοῦ Ψυχάρη καὶ τὴ λαμπρότητα καὶ ἀπ' ἀκρῆς σ' αὐτὴν λογικὴν ἐφαρμογὴν πού κάνει τῆς ἀρχῆς του, μέσας σὲ κύκλους πού μπορούμε νὰ ποῦμε πὼς ὅτι ἔγραψε ὁ Ψυχάρης γιὰ μιὰ ἐφημερίδα τῆς Σμύρνης ταιριάζει γιὰ τόσοὺς καὶ τόσοὺς πού κρατοῦνε κοντοῦλι: «Σαστίζεις με κάποια ἰδιαιτέρη, μοναδική, ἀπόλυτη ἀνικανότητα πού ἔχει νὰ φτάσῃ ὁ νοῦς της ὡς καὶ σὲ μιὰ ἰδέαν γενικὴν.» Κοίτα πὼς μιλεῖ, πειράζοντας μαζὶ καὶ παινεύοντας, γιὰ τὰ Ἠπειρώτικα Παρὰμύθια τοῦ Χρηστοθεοδόου καὶ γιὰ τὴ δουλειὰ τοῦ ποιητῆ: «Μπραβο στὸν ποιητὴν πού τὰ ἐξώθησε νὰ ποικίλῃ τὴν αἰωνιότητα σὲ τόσες λίγες λέξεις!» Ὅμως ὁ ποιητὴς κατέχει τὴν ζηλευμένη τέχνη νὰ σιάξῃ ἓνα δημοτικὸν παραμῦθον. Καὶ νὰ ἡ «Ἀσκημὴ ἀδερφῶν» τοῦ Δροσίνου. Σὲ μιὰ σελίδῃ, μιλώντας γιὰ τὸν Ἑρμῆνα, νὰ ἓνα κοινωμικόν, πετροσκάλιστον τῆς θείας Χάρης, πού τὸ ὄμα της Πρωτοτυπία. Νὰ κ' ἔνας χαραχτηρισμὸς, πού βαρβαίνει ἕως με ἀπὸ ἀκρῆς, τῆς δραματικῆς τέχνης τοῦ Φουλίη. Μὴν ξεχνᾶμε πὼς ὁ Ψυχάρης εἶναι καθ' ὅλην τὴν καὶ δὲν τ' ἐξέπει νὰ δογματίζῃ. Καθὼς

ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ

Η ΚΟΥΛΙΑ ΤΑΚΡΟΠΟΤΑΜΟΥ

Σὲ ποιά ζωὴ καὶ δόξα εἶχε φτάσει αὐτὸ τὸ βελούχι· ἐκεῖ τὰ χρόνια με τὸ τάγμα τῶν εὐζώνων! Οἱ νέοι τοῦ τότεσιν οὐ καίρου θυμούνται ἀκόμα με καημὸ τίς μέρες του. Ὁ πρῶτος λοχίας Τυλιγάδας τὸ μάντεψε καλὰ πὼς δὲ μπορούσαν τὰ μαύρα μάτια ἀπὸ καρποὶ νὰ μείνουν ἀσυγκίνητα ἀπ' τὴν λεβεντιά τῆς φουστάνιας. Σὰν ἔλειψαν οἱ ἀξιώματικοί, σὰ χάθηκε ὁ ἀνθυποασπιστής, σὰν πέρασαν καὶ πᾶν ἀλάβωτοι μικροὶ ὑπάλληλοι, ἐμπορόπουλα καὶ καναδυὸ ζευγάρια φοιτητὲς ἀπὸ τὸν τόπον, ἀπόμεινε τὸ στάδιο κ' ἡ ἐλπίδα μόνο στοὺς ὑπαξιωματικούς. Καὶ τούτοι μιά μέρα, ἀργὰ ἢ γλήγορα, θὰ τὸ κολήσουν τὸ χρυσὸ γκλόιν, εἶπε ἡ Κούλια με τὸ νου τῆς κ' ἔκαμε πρῶτη τὴν ἀρχή. Ἡ Μαριὼ ψηλοκρα-

τούσε ἀκόμα κ' ἡ μύτη της δὲ θάπερτε, ἀν κάποια ἀδυναμία μέσα της δὲν τὴν κεντούσε πάντα νὰ μὴν ἀφίρνῃ μάτια ἀντρίκ νὰ πέφτουν σ' ἄλλη. Καὶ μόλις εἶδε τὸ λοχία Μάνθο Σακαρίλο νὰ πετᾷ τὸ μάτι στὴν ἀδερφήν πού καθόνταν στὸ παραθύρι, δὲ μπόρεσε νὰ τὸ ὑπομείνῃ· ἐπρεπε νὰ τῆς τὸν πάρῃ με καθέναν τρόπο. Μὰ δὲν τὸ κατάφερε καὶ γὰρ νὰ ἐκδικηθῇ ἔπιασε καὶ αὐτὴ τὸ Γιαννικὸν Καρδάρη, ὅχι τόσο καλοσύνουμον ὅσο καλοπῆχερον. Ἡ Κούλια ἔσκαψε με τὴν χρυσὴν τὴν κονταπέταν πού εἶδε ἀξαφνὴ στὴν τραχηλιά τῆς ἀδερφῆς τῆς. Ὁ δικὸς της τῆς εἶχε φέρεῖ μόνο ἓνα ζευγάρει καλτσοδάτες κ' ἐκείνες πρῶστυχες κατὰ τὴ Μαριὼ. «Κυρά μου, γὰρ δὲν τοῦ τίς γύρεψα;» εἶπε πὼς ἐκείνες πού φορούσα ἦσαν χαλασμένες καὶ μοῦ ἀγόρασε καινούριες ἀπομοναχὸς του, εἶπε ἡ Κούλια μ' ἀρέσει παρκαπονιάρικη. «Σάμπως ἐγὼ τὴ γύρεψα τὴν κονταπέταν;» ἀγρίεψε ἡ Μαριὼ καὶ ἔρχισε τὸ φάγωμα ἀναμεταξύ τους.

Μὰ οἱ δυὸ ἀδερφεῖς τῆς Κούλιας δὲν ἦσαν οἱ μόνοι πού ἐπεσαν στοὺς ὑπαξιωματικούς. Στὴ μικρὴ πόλιν κοντὰ στὸν ποταμὸ ἦταν καὶ ἄλλα μαύρα μάτια πού λαχτάριζαν τὴν λεβεντιά τῆς φουστάνιας. Ἡ ἀρχοντιά τοῦ τόπου, ἔν ἀπ' τὸνα μέρος δὲν ἔπαψε ποτὲ νὰ δείχνῃ τὴν ἐκτίμησίν της στὸ γένος

τοῦ Κρανιά καὶ καλοῦσε πάντα τίς ἀρφάνες του σὲς χαρὲς της, ἔμως ἀπ' τ' ἄλλο τὰ κορίτσια της δὲν ἔπαινε νάχουν μεγάλα νταραβέρια με τὴν Κούλια. Τὰ πόμπερον τῆς πεταμιάς, τὸ βελούχι ἀντικρινὰ στὴν Κούλια, μιὰ γλαβανή πού ἀνοιγόκλεινε πρὸς τὸ κατὰγ, στὴν πσινή της κάμαρα, ὅλ' αὐτὰ σὰ νάχυν κατὰ ὑποπτό καὶ ἀνήσυχον γιὰ τίς μαννάδες καὶ τέλος τὸ πάθημα τῆς Φρῶσιν, ὅσο καὶ ἂν σβύσθηκε ἀπὸ τὸν καιρὸ καὶ ἀπὸ τὴν δυστυχίαν, πάντα μένει στὸ κατόφλι της σημάδι ἀχνόν, πού καθὲ κόρη γνωστικὴ δειλιάζει νὰ τ' ἀδραστηκεῖ. «Ἄν ἔρχεται καμιά ἀπ' τίς καλλίτερες τῆς πόλης, τίς σούλιτισες ἢ τίς ἀκούσμένες γιὰ τὴν προίκαν, ἔρχεται ἢ με τὴν μητέρα, ἢ μοναχὴ τῆς τ' ἀποβράχο ἀπ' τὸ στενὸ καὶ ἀπὸ τὸν πίσω οράχτη, νὰ μὴν τὴ δῇ ἄλλο μάτι ἀπὸ τὸν πού θέλει ἡ ἰδέαν καὶ τὴ δῇ. Ἡ στάση αὐτὴ τῆς ἀρχοντίδας ἀπέναντι στὴν Κούλια δὲν ξεφεύγει τίς ἀρφάνες τοῦ Θάμου Κρανιά· ἡ γλώσσα τῆς Μαριὼς κλέβει μάλιστα ὅσα μπορεῖ, ὅσο τὸ ἐλάχιστον ἐπιτρέπει ἡ ἀνάγκη πού ἔχει ἡ Κούλια ἀπ' τὴν ψηλοαρχοντιά. Πῶς ἐλεύτερη, πῶς ἀπροκατάληπτη στὴν ἠθικὴ της ἡ τάξη ἡ κατωτερηνή, δειχνεταὶ προθυμότερη σὲς σχέσεις με τὴν Κούλια. Οἱ φτωχότερες, οἱ ἄσπες νοικοκυροπούλες τοῦ τόπου σὰ νὰ τόχουν

*) Ἡ ἀρχὴ τοῦ σὺ 326 φύλλο.

ἄλλο. Ἀναγκάζει τοὺς μαθητάς του νὰ τὸν φιλονεικούν. Ἔτσι ἀποχτάνε τὴ μέθοδο, καὶ γκρίζουν τὴν ἀλήθεια. Ὁ Ψυχάρης εἶναι διψυχρὸς. Ἕλληνας καὶ Γάλλος. Ἐδῶ μονάχα ξεχνᾷ τὸ μονισμό του. Καὶ βέβαια τὸ εἶπα καὶ τὸ ξαναλέω. Ἐνας τέτοιος ὁργανωτὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ Λόγου μόνο ἔτσι μποροῦσε νὰ φανῇ σ' ἐμᾶς ἐδῶ, ἀκέρσιος, δίνοντάς μας ἀκέρια τὴ δύναμή του. Μαζὶ ἔξενος καὶ δικός μας. Τὸ θέμα τοῦτο χρειάζεται κάποιον ξετύλιμα. Ἄλλη φορά. Ὁ Ψυχάρης μᾶς μίλησε γιὰ τὴς δύο πατρίδες του μὲ εὐλικρίνεια μεγαλόπνοη, καρδιὰ γιομάτη. Μὰ ὁ Ψυχάρης εἶναι πρὸς πολὺ ὁ τεχνίτης τοῦ λόγου τοῦ ρωμικτικοῦ. Τὴν τέχνη αὐτὴς τὴν κυνηγᾷ καὶ τὴ μακροτερεῖ στὰ πεζά, «στὴν πλατεῖα ξετύλιξη, στὸ ὕψος τῆς κουβέντας τῆς ἀπλῆς.» Καὶ μᾶς ξαναδίνει, μὲ πιότερες τώρα λεπτομέρειες τὴν εἰδητὴ πὺς σκοπεύει νὰ καταγίνη στὸ χτίσιμο τοῦ *Διγενῆ Ἀκρίτα*. «Νὰ πάρουμε θέματα κοινὰ καὶ ντόπια, νὰ τὰ μεταμορφώσουμε χωρὶς νὰ τὰ χαλάσουμε, φυσώντας μονάχα μέσα τους τὴ φιλοσοφική μας τὴν ψυχὴ. Καὶ ξέριμε πὺς ὁ Ψυχάρης, ὅ,τι λέει τὸ βάνει στὸ σκαρί· δὲν ἐξοφλεῖ μὲ τὴν ὑπόσχεση μόνο. Γερά λούζει τὴς ἐφημερίδες τῆς Σμύρνης, τῆς Πόλης, τῆς Ἀθήνας, μὲ τὴν ἀχρεὶο πόλεμο πὺς στήσανε τῶ δημοτικιστῶν, μὲ νὰ, τοὺς στέκεται καρφὶ στὰ μάτια ἡ λαμπρὴ ἀρθρογραφία τοῦ Ἑμμανουηλίδη! Καὶ ξεχνώντας τὴν ἀπάθεια καὶ τὴ γαλήνη πὺς κρατῶνται χερσιστὰ ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τοῦ προλόγου τοῦ μιλεῖ πικρότατα καὶ χτυπητὰ γιὰ κάποιους ἐδῶ κύκλους ἀκαδημαϊκοὺς, μὰ καὶ δὲν ξεχνᾷ νὰ βάλῃ στὸ ἐνεργητικὸ τοῦ Πανεπιστημίου τὸ βράβευμα δραχμῶν σὰν τὸ *Βρυκόλακα*. Μὴ νομίζετε πὺς δὲν ξέρει νὰ τὴν προσέξῃ καὶ τὴν καθαρεύουσα, καθὼς τῆς πρέπει. Νὰ οἱ ἀξίει τῆς καθαρεύουσας ἐργάτες, ὁ Κόντος, ὁ Βερναρδάκης, ὁ Ροῖτης, ὁ Βικέλας. Μονάχα ἡ ἀμείση ὁδὸς ἡ περιφημὴ ἀνόημα δὲν ἔχει. Ἀπλοποίηση τῆς καθαρεύουσας δὲν ὑπάρχει.» Πολὺ σωστά. Μὰ, πρὸς πολὺ, νόημα δὲν ἔχει, γιὰτὶ δὲν προσδιορίζει τίποτε, ἡ λέξη *μαλλιάρδος*. Δὲν ὑπάρχουνε μαλλιάρδοι· ὑπάρχουνε μόνο δημοτικιστᾶδες. «Νὰ μιλεῖ κανεὶς γιὰ μαλλιάρη γλώσσα, ἀμάρτημα ἐπιστημονικόν. Φωνάζουνε, γιὰτὶ τοὺς ἐπινίξε ἡ ρούγκα. Τὴν καθαρεύουσά τους, καὶ τὴ θεοσύλα τους. Ὅλα τὰλλα μαλλιάρδα. Μὴ βιάζεστε. Τὸ γλωσσικὸ ζήτημα θάρῃ μιά μέρα στὴ Βουλὴ. Ὅχι ἔπως ἔτα μὲ τὴν ὥρα ἤρθε, ἀξιολύπητα. Ὅχι γίνῃ ζήτημα πολιτικόν.

Ἔτσι πρέπει. Τώρα πὺς φύσηξε καὶ κατὰ τὴν Τευρκιὰ ὁ ἀέρας τῆς λευτερίας—κ' ἐδῶ ὁ Ψυχάρης ἀραδιάζει τὰ πρὸς προνοητικὰ καὶ συνετὰ λόγια του,—πατέρης ἐνὸς λαοῦ καθὼς εἶναι—πρέπει πρὸς πολὺ νὰ ἐλπίζουμε. Ὅχι ξεσκλαβωθούμε. Μήπως κ' ἡ καθαρεύουσα σκληρὴ δὲν εἶναι; Ἡ λευτεριά τέτοια εἶναι. Φυσᾷ στὸ βουνὸ καὶ ὁ κάμπος ἡροσίζεται ἀμέσως.» Κ' ἔτσι ὁ Ψυχάρης μέσα στὸν καινούριον τοῦ πρόλογον τοῦ ὁργανικοῦ εἶναι καμωμένος καὶ συνθεμένος μεθοδικῶς, πετᾷ τὸ μελετημένον λόγον του γιὰ ἔλα μας τὰ ζητήματα—πράγματα καὶ πρόσωπα—πὺς μᾶς διαφέρουν. καὶ γιὰ τὰ πρὸς μεγάλα καὶ γιὰ τὰ μικροῦτσικα, σμὰ στὴν οὐσία τοὺς σημαντικὰς, ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ πὺς κάει νὰ προκοθῇ στὴν Εὐρώπῃ ἡ μελέτη τῆς ἀρχαίας ἑσὰ μὲ τὴν περισημένη μιὰς λέξης ἀπὸ τὸ κλασσικὸν μας βιβλίον τοῦ Γιαννιδῆ «Γλῶσσα καὶ Ζωή».

Ὁ Ρενάν κάπου μιλώντας γιὰ τὴ Φοινικὴ Ἀρχιτεκτονική, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὰ λείψανά της, παρατηρεῖ πὺς οἱ παλαιοὶ Φοινίκης δὲ φαίνεται νὰ γνωρίζανε τὴ μεγάλη συντροφικὴ δουλειά, πὺς γεννᾷ τὰ τέλεια τὰ ἔργα. Θαρρεῖς πὺς καθένας τοὺς δούλευε γιὰ λογαριασμὸν του. Κανένα μίτρο αὐστηρὰ διαλεμέον, ἀμιά συμμετρία παντοῦ τὰ μισά, καὶ τὸ καμπεῖο. Στὴς λεπτομέρειες πολὺς ὁμορφες ιδέες· μὰ κανένα γενικὸ σκῆδιο πὺς νὰ κυριαρχῇ ἀπάνου ἀπ' ὅλα, καθὼς εἶναι τοῦτο στὰ μνημεῖα τῆς Ἀκρόπολης τῶν Ἀθηνῶν. Βλέπεις πὺς ἀγαποῦσανε νὰ δουλεύουνε τὴν πέτρα, μονάχα γιὰ τὴν ἀγάπῃ τῆς δουλειᾶς αὐτῆς (ἡ τέχνη γιὰ τὴν τέχνη, πὺς θὰ λέγαμε)· δὲν τοὺς ἐμελε νὰ συνεννοηθῶνε γιὰ νὰ πλάσουν ἓνα ἔργο κοινόν, δὲν ξέρανε πὺς ἡ ἐνότητα εἶναι πὺς κάνει τὴ μεγάλη τὴν τέχνη. Μὰ κοίτα καὶ τὴς πέτρες τοῦ Παρθενῶνα, ἡ ἀπόλυτη ἀρμονία τοῦ σκοποῦ καὶ τοῦ μέσου. Τὸ μάρμαρον στὴν ἄκρα του ἐντέλεια. Καὶ τί φροντίζα γιὰ τὴ λεπτομέρεια! Γιὰ τὴ γοητικὴ τέχνη, ἡ λεπτομέρεια δὲν εἶναι τίποτε σπουδαῖον γιὰ τὸν Ἕλληνα τεχνίτη καθεμιὰ λεπτομέρεια ἔχει τὴν ἀξία της καὶ χρειάζεται ἐξαιρετὸ ἐργάτη γιὰ νὰ κατορθωθῇ. Τοῦτα ὁ Ρενάν γιὰ τὴν ἀρχιτεκτονική. Νομίζεις πὺς ἀκούς τὸν Ψυχάρη νὰ μιλεῖ γιὰ τὴς δύο γλώσσας.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΚΑΤΙ ΓΙΑ ΤΗ ΧΕΙΡΑΦΕΤΗΣΗ

Ἐδῶ καὶ κάμποσον καιρὸ διαβάζω στὴς ἐφημερίδες τὸ κακὸ πὺς γίνεται γιὰ τὸ ζήτημα τῆς χειραφέτησης. Τόσον λοιπὸν μισητὴ καὶ ἀδικη εἶναι ἡ φωνὴ ἡ βγαλμένη ἀπ' τὰ κατὰθεα τῆς γυναίκας συνείδησης, ὥστε ν' ἀποδοκιμάζεται καὶ γιουχαρίζεται τὸ πρῶτον βῆμα τῆς κ. Παναγιωτᾶτου, βῆμα πρὸς τὴν πρόδο καὶ τὸν πολιτισμὸν καὶ νὰ φυλακίζονται συσφραζέτες στὴν Ἀγγλία; Κι ὅλα αὐτὰ νὰ γίνονται, γιὰτὶ οἱ γυναῖκες ζητᾶνε τὸ δικαίωμα πὺς ἡ πρόδο καὶ αὐτὴ ἡ φύση δίνει σὲ καθὲ ἀνθρωπο (ἐχτός ἀν' ἡ γυναῖκα γι' αὐτοὺς δὲν εἶναι ἀνθρωπος!);

Κι ἂς πῶ δύο λόγια γιὰ τὸ ζήτημα τοῦ ψήφου. Δὲν ἔχω ἐγὼ δικαίωμα (τὸ ἐγὼ ἐννοεῖται ἀντιπροσωπεύει ὅλη τὴ μερίδα τοῦ ἐπιστημονικὰ καὶ ἠθικὰ μορφωμένου κόσμου τοῦ φύλου μου), νὰ ζητήσω κείνον πὺς νὰ μ' ἀφίην νὰ ξεχωρίσω στὴν κάλπη τὴν ἀξία τῶν πολιτικῶν ἀντρῶν καὶ νὰ μὴν ἀφίην τὸ μέλλον τῆς πατρίδας μου νὰ κρέμεται στὰ χέρια ἀνίκωνων πολιτικῶν βγαλμένων ἀπ' τὸν ψῆφον, ποῖος ξέρει ποῖων ἀδικῶν, ἀκριτῶν καὶ κακόδουλων ψηφοφόρων

Καὶ ὅχι μόνο τὸ δικαίωμα τῆς ψηφοφορίας, ἀλλὰ καὶ τὸ στοιχειωδέστερον μὰ κ' εὐγενέστερον ἀπ' τὰ ἀνθρώπινα δίκαια, ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία, καταπατιέται καὶ ἀποδοκιμάζεται ἡ Παναγιωτᾶτου, ἡ ἐπιστημονικὰ μορφωμένη γυναῖκα, ἀπὸ τοὺς φοιτητὰς τοῦ Πανεπιστημίου μας, αὐτοὺς πὺς μὲ δάφνη ἔπρεπε νὰ ὑποδεχτοῦνε τὴν πρώτη Ἑλληνίδα ὕψη γήτρα, καὶ πὺς ἀπ' αὐτοὺς περιμένει μιά μέρα ἡ πατρίδα μας νὰ πετάξουνε τὴς σκουριασμένες ιδέες καὶ μὲ ζωὴ καὶ ἀλήθεια νὰ πᾶνε μπρός.

Ἐξῆς λίγο καιρὸ στὴν Ἰταλία καὶ ἔκρινε πόσα μίλια πίσω εἴμαστε μὲς σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα. Πίσω πολὺ ἀκόμη. Καὶ σὲ κάποιον τοῦ ἔθρου ὁ καλὸς Φῶτος Πολίτης, τὸ γεμάτον ἀπὸ γενεῖς ιδέες καὶ γενρὸ μυαλό, παραλείψε νὰ πῇ, ὅτι οἱ πατριαρχικὲς καὶ μεσαιωνικὲς ιδέες δὲ βρίσκονται μονάχα στοὺς ρωμαντικούς νέους, ἀλλὰ καὶ στὴς ρωμαντικώτερες νέες μας. Κι αὐτὰ ὅλα ὁ ψευτορωμαντισμὸς τὰ κάνει. Γιὰτὶ μοῦ φαίνεται ὅτι ρωμαντισμὸς εἶναι μιά λατρεία τοῦ τέλειου ὥραιου στὴ φύση, ἀλλὰ, ὅταν στὴ γυναῖκα βρίσκει κανεὶς ἐχτός τῆς καλλονῆς τῆς τῆς σωματικῆς, κάλλος ψυχῆς καὶ πνεύματος, φυσικὰ χαρίσματα καὶ αὐτὰ, διαρκέστερα ὥραιότερα καὶ ἰδανικά.

μάλιστα τιμὴ τους νὰ βγαίνουν στὸ σιργιάνι μπρὸς τοῦ μὲ τὴς ἐπαρχοπούλες, ἡ νὰ καθίζουν στὸ μπαλκόνι τους. Καὶ τοῦτες πάλι στὴ συντροφιά τῶν κοριτσιῶν, πὺς τὸ καπέλον δὲν τοὺς ψήλωσε τὴ μύτη καὶ τὸ τουρνουὶ δὲν τοὺς ἔχει ἀλλοτρεῖ τὴν περπατησιά, σὰ νὰ βρίσκουν εὐκολότερα ἐκεῖνον πὺς γυρεύουν τὸ σεβασμὸν σὲ τοὺς, τὴν ἀναγνώριση πὺς, ὅσο κι ἀν ξέπεσαν, εἶναι καὶ μένουν πάντα ἀνώτερές τους. Καὶ ἐν' ἄλλῃ ἀκέρια τὰ φτωχὰ καὶ χιλιόματ' ἀκαμωμένα φορέματα τῆς κούλιας χάνονται καὶ ταπεινώνονται μπροστὰ στὰ λούσα μιᾶς ἐμποροπούλας, ἐνῶ μπροστὰ στὴν κόρη τοῦ ζευγαῖ, στὴ θυγατέρα τῆς αὐφάντρας ὁ ἀρχοντικὸς ἀέρας τῆς Μαριῶς καὶ τὸ φιλόναξ τῆς Κούλιας ξεχωρίζουνε καὶ φιγουράρουν. Ἀντὶ λοιπὸν νὰ εἶναι τὰ μούτρα στὴς ψυροπερήφνες, ἀνοίγουν τὴν κούλια τῆς κούλιας στὴς ὁμορφες καὶ στὴς μπιμπιλιόματες ἀπὸ κάθε μαχαλά, στὴς πεταχτές, τὴς ἐρωτάρικες καὶ χαρδακίστρες, ὅσες δὲν ἔχουν τὴν ἀπομονὴ νὰ καρτερήσουν ν' ἀνοίξῃ ἡ τύχη τοὺς ἀπομονάχης τῆς, νάρῃ ὁ νυμφίος σ' ἐκεῖνες μὲ τὴ μάνια καὶ τὴν προζενήτρα, μὰ βγαίνουν στὰπάντημά του μόνες τους. Ὅλες αὐτὲς μαζεύνονται στὴν κούλια καὶ στολίζουν τὰ παράθυρά της. Νὰ τὴς ἀραδιάσωμε μιά μιά

σκοπὸν δὲν ἔχει, αὐτὲς ἡ τοὺς λεβέντες πὺς γεμίζουν τὰ πογιάματα τὰ τραπέζια ἀντίκρυ, ἡ σκορπίζονται τὸ βράδυ βράδυ στὸν περίπατον τῆς ἀκροποταμίας. Φτάνει νὰ πούμε πὺς ἐκεῖνες ἦταν ὁμορφες μὲ τὸνομα καὶ γελαστὲς καὶ παιζομάτες, τούτοι νταῖδες, ἀλλὰ προπερπάτητοι, καρχελομύστακοι καὶ τσελεπίδες, ἀπ' τὰ πρῶτα ὀνόματα στὸν κόσμον τῶν εὐζώνων. Πλούσιο τὸ διαλέγμα καὶ ἀπ' τόνα καὶ ἀπὸ τέλλο μέρος, ἀν καὶ μαλλώματα δὲν εἴλεψαν καὶ ἀπὸ τὰ δύο στὴ μοιαισιά. Ἀλλὰ χωρὶς αὐτὰ ἴσως δὲ θάχε τόση χάρη τὸ παιγνίδισμα. Κάθε καρδιά ἔχει τὴς κλίσεις της, τὰ μυστικὰ τραβήγματα της, πὺς πρὸς συχνὰ δὲν τ' ἀπορρῶν κ' ἡ ἴδια νὰ τὴς ξεδιαλύνῃ. Ὁ κανόνας στὴν περίστασή μας, ἀν μὴν νὰ μὴν σ' αὐτὰ κανόνας, εἶναι πὺς οἱ δυοκατέρες τοῦ παπᾶ, τοῦ μάγειρα, ἡ τῆς σφυγγαρίστρας τραβιόνταν πρὸς πολὺ ἀπ' τὴν ὁμορφάδα καὶ ἀπ' τὴ λεβεντιά, ἐνῶ οἱ κόρες τοῦ Θώμου Κραναῖα ξέταζαν τὸνομα, ρωτοῦσαν τὴ γενεὰ περισσότερο. Μὰ ἐκαμ' ὁ θεὸς καὶ τὰ βουνὰ καὶ τὰ χωριά εἶναι τὸ καλλίτερον μαντέμι εὐζώνων καὶ στὰ βουνὰ καὶ στὰ χωριά ἡ γενεὰ περσεύει. Κ' ἔτσι δὲν εἴλεψαν κ' οἱ γαμπροὶ γιὰ τὴ Μαριῶ καὶ γιὰ τὴν Κούλια, ἀπ' τὴν κούλια τὸ χασκάρισμα καὶ ἀπ' τὸ βελούχι τὰ

γλεντίσματα καὶ τὰ τραγοῦδια. Οἱ μανναδες στὴν γειτονιά ἐσκιζαν τὰ ρούχα τους, μανταλωνν τὰ θηλυκὰ τους κ' ἐστελναν τοὺς ἀντρες τους στὸ δῆμαρχον νὰ κλείσῃ τὸ βελούχι. Μὰ καὶ ὁ Φωτοῦλας Τυλιγάδας δὲν ἦταν ἀπ' τὸ τούρκικο κ' ἡ ζωὴ κ' ἡ νιότη κέρδιναν τὸ δίκιον του; καὶ συνεχούσαν τὸ παιγνίδι. Πόσον μακριὰ ἔφταν' αὐτὸ πολλὰ ψιθυρίζαν οἱ κακὲς γλώσσες. Μὰ ποῖος τρεῖς; Αὐτὰ φυλάγονται ἀπ' τὰ διακριτὰ τὰ μάτια παντοῦ καὶ πρὸς περισσότερο σὲν τόπον πὺς μιλιέται ἡ γλώσσα πὺς γράφεται ἡ ἱστορία αὐτὴ.

Ἐκεῖνον ὡς τόσο πὺς ἔβλεπαν ὅλα τὰ μάτια ἦταν πὺς ἡ Φρόσω δὲν ἔπαιρνε διόλου μέρος στὸ παιγνίδι. Ὁ θλιβερός ρυθμὸς τῆς ἔραλίου της μετράει γι' αὐτὴ τὸ πέραςμα τοῦ καιροῦ στὰν ἡλικίον κατ' ὡγὶ καὶ τὸ βράδυ, σὰ χύνεται τὸ σούρουπον στὸ δρόμον, ἴσκιος σκοτεινός, μπουμπουλωμένος πάντα μὲ τὴ μαύρη σκέπη, γλυστοῦν πρὸς τὴ σκοτιδιασμένη πόλιν γιὰ νὰ πλεξίμματα καὶ νὰ διακίδια, ἡ γιὰ τοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς, ὅταν βγήκε ἄκαρτον πρωτύτερον τὸ στάλισμα τῆς Παναγιούλας. Τὸ σὸ ἐμπνέει σὲ βασμὸν περισσότερο σὰν ἔρχεται μονάχα κ' ἡ ἀρχοντιά, ὅταν χάνῃ τὴ δύναμιν νὰδράξῃ μὲ τὸ ζόρι; βρίσκει εὐκολὰ τὴν ἄλλη δύναμιν νὰπλῶν χέρι γιὰ νὰ